

25.11.2021

EOAK/4225/2021

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Peter Fagerholm

TARKASTUS: HELSINGIN POLIISILAITOS, PASILAN POLIISIVANKILA 17.6.2021

Osallistujat EOAK:sta

Oikeusasiamiehensihteeri Peter Fagerholm

Tarkastaja Birger Eriksson

Osallistujat tarkastuskohteesta

Ylikomisario Juha Tuomela

Ylivartija Antti Matokangas (osan tarkastuksesta)

Vartija Juha Pinonummi

Tarkastuksen tyyppi

OPCAT

1 YLEISTÄ TARKASTUKSESTA JA TARKASTUSKOHTEESTA

1.1 Yleistä tarkastuksesta

Eduskunnan oikeusasiamies toimii YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT) tarkoittamana kansallisena valvontaelimenä. Pääpainona kansallisen valvontaelimen tehtävässä on ennaltaehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden kohtelua ja oloja.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tarkastajat tekivät oikeusasiamies Petri Jääskeläisen määräyksestä tarkastuksen Pasilan poliisivankilaan. Tarkastuksen tarkoitus oli selvittää muun muassa miten poliisivankilassa toteutuvat vapautensa menettäneiden oikeudet, heidän kohtelunsa sekä miten heidän terveydenhuoltonsa on järjestetty. Edellinen vastaavanlainen tarkastus suoritettiin oikeusasiamiehen kanslian toimesta 27.3.2018 (EOAK/849/2018). Samaan aikaan tarkastettiin poliisivankilan terveydenhuolto (EOAK/1488/2018).

Tarkastuksesta ilmoitettiin tarkastuskohteelle poikkeuksellisesti etukäteen. Tämä menettelytapa johtui vallitsevasta koronapandemiatilanteesta. Tarkastuskohteelle haluttiin antaa ennakkoon mahdollisuus varautua tarkastukseen koronaturvallisesti. Lisäksi tarkastuskohteella oli mahdollisuus esittää tarkastajille omia toivomuksiaan koronaturvallisesta tarkastuksesta.

Tarkastuksen alussa tarkastajat keskustelivat säilytystilan esimiehen ylikomisario Juha Tuomelan kanssa, jonka jälkeen tutustuttiin Pasilan poliisitalon käynnissä olevaan remontiin. Tarkastajat tutustuivat myös poliisivankilan ns. vanhaan osaan, jossa säilytetään lähinnä rikosperusteisesti vapautensa menettäneitä henkilöitä. Tarkastajat keskustelivat myös työvuorossa olleiden vartijoiden kanssa sekä luottamuksellisesti eräiden säilöön otettujen kanssa poliisivankilan olosuhteista ja kohtelusta.

1.2 Tarkastuskohteesta

Poliisivankila kuuluu Helsingin poliisilaitoksen *Tukitoimintoihin*, jota johtaa ylikomisario Tuomela. Tukitoimintoihin kuuluu poliisivankilan lisäksi kuljetustoiminto, takavarikkoasiat, Pasilan poliisitalon aulavartiointi, löytötavara-asiat sekä rekisteröinti.

Vartijoita on yhteensä 72 (tilanne 18.6.2021), joista naisia 13. Määräaikaisia virkoja on 14. Poliisivankilassa työskentelevien vartijoiden määrä vaihtelee viikonpäivän, vuorokaudenajan ja asiakasmäärän mukaan. Vartijoita siirrellään poliisivankilaan tarpeen mukaan erilaisten poistumien paikkaamiseksi muista Tukitoiminnon tehtävistä.

Tarkastusajankohtana vapautensa menettäneitä oli yhteensä 25 henkilöä, joista 19 oli tutkintavankeja. Työvuorossa oli seitsemän vartijaa.

Poliisivankilan laajennustöiden vuoksi osa säilytyshuoneista oli poissa käytöstä ja osa säilytyshuoneista oli otettu laajennustöiden vuoksi varastokäyttöön. Uusi laajennettu poliisivankila on tarkoitus ottaa käyttöön 31.8.2021, jolloin poliisilaitos luopuu Töölön kisahallin säilytysuojan käytöstä. Remontoidun poliisivankilan käyttöönoton jälkeen myös poliisilakiperusteisesti kiinniotetut tuodaan Pasilaan. Poliisivankilan yhteyteen tulee myös Helsingin kaupungin selviämishoitoasema. Alustavan tiedon mukaan selviämishoitoasemaan tulee hieman yli kymmenen asiakaspaikkaa.

Tarkastuksen jälkeen saadun tiedon mukaan 1.9.2021 alkaen poliisivankilassa on yhteensä 36 säilytyshuonetta, joissa on oma wc, 44 säilytyshuonetta, joissa ei ole wc:tä, sekä yksi säilytyshuone, jossa on oma suihku. Lisäksi on 49 säilytyshuonetta poliisilakiperusteisesti kiinni otetuille. Poliisivankilassa on lisäksi neljä peseytymistilaa, 1 ulkoilutila (jaettu eri sektoreihin), yksi vaatehuoltotila, kaksi tapaamishuonetta, kolme erityisvalvottua tapaamishuonetta sekä yksi käräjäsali.

Kuva 1: säilytyshuone ilman wc:tä Kuva 2: wc-istuin

2 TARKASTUSHAVAINNOT JA OIKEUASIAMIEHEN KANNANOTOT

2.1 Säilytyshuoneet ilman wc:tä

Noin puolet säilytystiloista poliisivankilan vanhalla puolella ovat sellejä, joissa ei ole wc:tä. Haastatellut vapautensa menettäneet eivät kuitenkaan pitäneet tätä ongelmana. He kertoivat tarkastajille, että wc:hen pääsee useimmiten hyvinkin nopeasti sellin kutsunappia painamalla.

2.2 Vartijoiden koulutus

Kaikki vartijat eivät ole käyneet poliisihallinnon vartijakoulutusta. Ilmoituksen mukaan uusimmat vartijat (noin 4–5 vartijaa) eivät ole käyneet kyseistä koulutusta. Kysyttäessä jäi epäselväksi, onko poliisilaitoksella ylipäänsä rekisteriä, josta voidaan tarkistaa vartijoiden koulutus ja pätevyys.

Oikeusasiamiehen mukaan poliisilaitos tulisi mahdollisuuksien ja koulutuskiintiöiden sallimissa rajoissa huolehtia puuttuvista koulutuksista.

2.3 Lista poliisivankiloita valvovista viranomaisista

Poliisivankilassa ei ollut listaa poliisivankiloiden toimintaa valvovista viranomaisista.

Oikeusasiamies viittaa Poliisihallituksen kirjeeseen (POL 2017-41566, jatkossa *Poliisihallituksen ohjauskirje*) koskien poliisin säilöäpitotoiminnassa huomioitavia asioita ja **hän toteaa, että olisi perusteltua** pitää saatavana kirjallinen lista keskeisimmistä poliisivankiloiden toimintaa valvovista viranomaisista ja joka tarvittaessa voidaan antaa vapautensa menettäneelle. Lista valvovista viranomaisista on ollut Poliisihallituksen kirjeen liitteenä (liite 3).

2.4 Terveysthuolto

Lääkäri käy poliisivankilassa maanantaisin, keskiviikkoisin ja perjantaisin, sairaanhoitaja joka arkipäivä.

Tuomelan mukaan kaikki uudet vartijat eivät ole vielä saaneet ensiapukoulutusta. Ensiapukoulutusta on kuitenkin annettu säännöllisesti ennen koronaepidemiaa. Koronaepidemian aikana koulutukset ovat olleet pysähdyksissä. Ensiapukoulutuksessa on käsitelty muun muassa defibrillaattorin ja adrenaliinikynän käyttöä. Tuomelan mukaan uudetkin vartijat tulevat saamaan koulutuksen.

Oikeusasiamies suosittaa aloittamaan vartijoiden ensiapukoulutuksen mahdollisimman pian uudestaan. Myös CPT on viimeisimmässä Suomea koskevassa raportissaan suosittanut, että kaikille poliisivankiloissa työskenteleville mahdollistetaan säännöllinen ensiapukoulutus.

Joka kerroksessa on verensokerimittari, defibrillaattori ja ensiaputarvikkeet. Henkilökunta on koulutettu käyttämään näitä välineitä. Lisäksi on ns. *juoksureppu* hätäensiapua varten.

Kuva 3: hätäensiapulaukku (ns. juoksureppu)

Poliisivankilassa on käytössä suostumuslomake, jolla vapautensa menettänyt antaa suostumuksensa terveystietojensa käsittelyyn. Suostumusta ei automaattisesti kysytä henkilön tullessa säilöön, vaan tarvittaessa jos hänelle erikseen määrätään lääkkeitä tai hänellä on jo lääkitystä. Vartijoiden mukaan suostumuslomakkeen otsikko ”suostumus terveystietojen käsittelyyn” herättää usein vapautensa menettäneissä epäilyksiä, onko vartijoilla käytössä terveydenhuollon tietojärjestelmiä ja pääsevätkö he siten katsomaan vapautensa menettäneiden koko terveyshistorian.

Tarkastetussa kerroksessa vapautensa menettäneiden lääkkeitä säilytettiin matalassa ns. arkistokaapissa. Kaapissa oli lukko, mutta kaappia ei pidetty ainakaan tarkastushetkellä lukittuna.

Kuva 4: kaappi, missä lääkkeitä säilytetään muiden sekalaisten tavaroiden kanssa

Poliisihallitus on ohjauskirjeessään todennut, että vapautensa menettäneiden lääkkeet tulee säilyttää lukituissa kaapeissa tai lokeroissa siten, etteivät asiattomat pääse lääkkeitä käsittelemään. Lukitus saa ohjauskirjeen mukaan olla avoinna vain silloin, kun kaapista/lokerosta otetaan tai sinne laitetaan lääkkeitä.

Oikeusasiamiehen mukaan tulee huolehtia siitä, että kaapin, jossa vapautensa menettäneiden lääkkeitä säilytetään, on aina oltava lukittu ohjauskirjeen mukaisesti. **Vaihtoehtoisesti oikeusasiamies suosittaa**, että poliisilaitos hankkii kokonaan uuden (uusien) lukittavan, yksinomaan lääkkeiden säilytystä varten tarkoitetun kaapin.

Vartijat ovat saadun tiedon mukaan käyneet lääkerekoulutuksen (verkkokurssi). Kiiretapauksissa partio hakee lääkkeet vapautensa menettäneen kotoa tai apteekista.

Tuomelan mukaan poliisivankilassa työskenteleville terveydenhuollon ammattilaisille on annettu perehdytystä tarpeellisin osin poliisihallinnon lainsäädännöstä ja annetuista määräyksistä ja ohjeista.

Oikeusasiamies viittaa Poliisihallituksen ohjekirjeeseen, jossa poliisilaitoksia on muistutettu siitä, että kaikille vapautensa menettäneille tulee tulovaiheessa kertoa hänen oikeudestaan saada poliisin järjestämän lääkärin luvalla omalla kustannuksella terveydenhoitoa säilytystiloissa (mikä perustuu laki poliisin säilyttäminen henkilöiden kohtelusta 841/2006, jatkossa *putkalaki*).

Myös Euroopan Neuvoston kidutuksen vastainen komitea (CPT) on kiinnittänyt tähän huomiota valvontakäynnillään eli että vapautensa menettäneellä on pääsy omalle lääkärille.

Tämä ei tarkastushavaintojen perusteella näyttänyt toteutuvan käytännössä. **Oikeusasiamies toteaa**, että poliisilaitoksen tulisi huolehtia siitä, että tulovaiheessa annetaan vapautensa menettäneelle tietoa mahdollisuudesta oman lääkärin käyttämiseen.

Oikeusasiamiehen mukaan CPT edellyttää lisäksi, että vapautensa menettäneelle (mukaan lukien tutkintavangit) tulee aina tehdä terveystarkastus 24 tunnin kuluessa saapumisesta poliisin säilytystiloihin. **Oikeusasiamies suosittaa**, että poliisin säilytystiloissa tavoiteltaisiin tilannetta, jossa kaikki yli vuorokauden säilössä olevat vapautensa menettäneet tapaavat terveydenhuollon ammattihenkilön. Tämä ei saadun tiedon mukaan käytännössä toteudu.

Oikeusasiamies pitää positiivisena asiana poliisilaitoksen sisäistä ohjetta koskien ilmoitusta vapautensa menettäneen hoidon tarpeesta. Ohje on annettu 20.11.2020 ja se on voimassa toistaiseksi. Ohjeessa on mainittu erillisestä suojatakeesta, jolla tarkoitetaan viranomaisille asetettua pakollista ilmoitusvelvollisuutta terveydenhuollon ammattihenkilölle. Suojatakeita sovelletaan ohjeen mukaan Pasilan poliisivankilassa haavoittuvassa asemassa olevaan sekä viranomaisen voimankäytön kohteeksi joutuneeseen vapautensa menettäneeseen. Suojatakeet tulevat ohjeen mukaan sovellettavaksi myös putkalain 11 luvussa tarkoitettujen turvaamistoimenpiteiden osalta. Ilmoitus tehdään ohjeen mukaan riippumatta vapautensa menettäneen tahdosta tai siitä, että asiasta tai tapahtumasta olisi aiemmin ilmoitettu muulle terveydenhuollon ammattihenkilölle. Ohjeessa eritellään erikseen haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin kuuluvat henkilöt, joita ovat muun muassa alle 18-vuotiaat, vammaiset henkilöt, vanhukset, raskaana olevat, vakavista sairauksista kärsivät sekä ihmiskaupan uhrit. Ohjeen mukaan valvontahenkilöstö käyttää yksilöllistä harkintaa ja muuta saatavilla olevaa tietoa haavoittuvassa asemassa olevan vapautensa menettäneen tunnistamiseksi.

Saadun tiedon mukaan alaikäisten vapaudenmenetyksestä ilmoitetaan aina sairaanhoitajalle, joka tekee jokaiselle alaikäiselle tulohaastattelun. Tarkastuksen jälkeen saadun tiedon mukaan Helsingin poliisilaitoksen hoitamissa tapauksissa oli vuonna 2020 vapautensa menettäneenä yhteensä 159 alle 18-vuotiasta henkilöä. Heidän säilytyspaikoistaan ei kuitenkaan ollut saatavilla tarkempia tietoja.

Potilasvastaanotto tapahtuu selleissä. Saadun tiedon mukaan terveydenhuollon henkilökunta on pitänyt tätä menettelyä turvallisimpana vaihtoehtona. Vartija jää yleensä sellin ulkopuolelle odottamaan. Tarkastajille jäi kuitenkin epäselväksi, kuuleeko vartija terveydenhuollon ammattihenkilön ja vapautensa menettäneen välisen keskustelun.

Edellä mainitussa ohjeessa (vapautensa menettäneen ilmoitus hoidon tarpeesta) todetaan, että vapautensa menettäneen ja terveydenhuollon henkilöstön välinen tapaaminen nauttii erityistä yksityisyyden suojaa ja että vapautensa menettäneellä on lähtökohtaisesti oikeus luottamukselliseen suhteeseen hoitohenkilöstöön nähden. Ohjeen mukaan potilaan oikeuspiiriin liittyvä yksityisyyden suoja ei ole kuitenkaan vankilaolosuhteessa ehdoton. Tapaamista taikka muuta hoitotilannetta voidaan valvoa, jos siihen on perusteltu syy. Perusteltuna syynä voidaan pitää esimerkiksi vapautensa menettäneen uhkaavaa ja väkivaltaista käytöstä, historiatietoja, taikka terveydenhuoltohenkilöstön esittämää pyyntöä valvonnasta.

Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan poliisilaitoksen ohjeistus on tältä osin oikeansuuntainen. Oikeusasiamiehen mukaan tulisi kuitenkin ottaa huomioon se, että hoitotilanne tulisi aina ensisijaisesti pyrkiä järjestämään niin, että oikeuden loukkaus jäisi mahdollisimman pieneksi (näköyhteys vs. kuuloyhteys) silloinkin kun on turvallisuus- tai muusta välttämättömästä syystä tarve vartiointiin tilanteessa. Lisäksi vapautensa menettäneen oma mielipide tulisi selvittää; hänellä tulee olla mahdollisuus kieltäytyä hoitotilanteesta tai vaihtoehtoisesti hän voi antaa suostumuksensa siihen, että terveydenhuollon ammattihenkilö ilmaisee salassapidettäviä tietoja vartijan läsnä ollessa. Lääkärin/hoitajan tulisi tehdä tästä asianmukaiset kirjaukset potilasasiakirjoihin, eli että ulkopuolinen henkilö (ja yksilöidä hänet) on ollut mukana vastaanotolla/kuulemassa tai näkemässä ja että tähän on ollut potilaan suostumus.

Oikeusasiamies korostaa, että Euroopan kidutuksen vastainen komitea (CPT) on kannanotoissaan todennut, että vankilassa voi olla tilanteita, jolloin lääketieteellisen tutkimuksen aikana tarvitaan erityisiä turvaamistoimenpiteitä. Esimerkkinä tästä komitea on maininnut tilanteen, jolloin terveydenhuollon henkilökunta kokee turvallisuutensa tulevan uhatuksi. Tämä ei kuitenkaan komitean mukaan tarkoita sitä, että vartijat voisivat olla aina läsnä vastaanotolla. Komitea on edellyttänyt suosituksissaan, että kaikki vankien lääketieteelliset tutkimukset tulisi järjestää niin, että vartijat eivät ole kuuloyhteydessä tai — ellei lääkäri tai hoitaja toisin pyydä tietystä yksittäistapauksessa — näköyhteydessä.

Kysyttäessä ei ollut esittää poliisivankilaa koskevaa lääkehoitosuunnitelmaa. Näytti siis siltä, ettei henkilökunnalla ollut tietoa kyseisestä suunnitelmasta. Poliisilaitos on kuitenkin edellisen tarkastuksen (EOAK/1488/2018) jälkeen toimittanut oikeusasiamiehelle jäljennöksen 1.12.2020 päivitetystä lääkehoitosuunnitelmasta (Helsingin poliisilaitoksen selvitys POL-2018-13285). **Oikeusasiamiehen mukaan olisi perusteltua**, että lääkehoitosuunnitelma jalkautetaan koko valvontahenkilöstölle niin, että he ovat tietoisia sen sisällöstä.

Tuomelan mukaan sähköisen potilastietojärjestelmän käyttöönotto on muun muassa koronan takia viivästynyt. Kuitenkin esisopimus tällaisen järjestelmän hankkimiseksi on tehty (periaatepäätös).

2.5 Perushuolto

Vapautensa menettäneiden ruuat toimitetaan poliisitalon omasta ruokalasta. Ruokahuolto sisältää aamiaisen, lämpimän lounaan ja iltapalan. Lisäksi kiertää arkipäivisin varsin runsas kanttiini, missä tarkastusajankohtana oli muun muassa lämpimiä ja kylmiä juomia, voileipiä, kanamunia, leivoksia/pullia sekä hygieniatarvikkeita.

Kuva 5: kanttiini

Yksi haastatelluista vapautensa menettäneistä valitti suihkutilan siisteydestä. Kuitenkin suihkutilaa erikseen tarkastettaessa sen havaittiin olevan varsin siisti.

Kuva 6: tarkastettu peseytymistila

Toinen haastatelluista vapautensa menettäneistä valitti siitä, että tynny haisi ja ettei vuodevaatteita ollut vaihdettu noin viikkoon.

Tarkastajat havaitsivat, että vapautensa menettäneille annetut liinavaatteet olivat pestyt ja puhtaat. Kuitenkin selleissä petivaatteet (muun muassa tynny) olivat varsin likaiset.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun Poliisihallituksen ohjeen (2020/2013/5490, kohta 3.7) mukaan pidätettyjen tiloissa säilytettävälle vapautensa menettäneelle on annettava vuodevaatteita ja patja yölevon ajaksi. Vuodevaatteet on ohjeen mukaan vaihdettava tarvittaessa ja aina henkilön vapautuessa tai siirtyessä muualle.

Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan vuodevaatteita tulee siis vaihtaa ja pestä riittävän usein taikka vaihtaa täysin uusiin. Poliisihallitus on ohjauskirjeessään erikseen todennut, että liinavaatteiden vaihtoa ei tule jättää vain tutkintavangin omaehtoisuuden varaan. Vartijoiden tulee myös oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että tutkintavangin ja muun vapautensa menettäneen käyttämät liinavaatteet ovat puhtaat ja ehjät ja että niitä tarvittaessa vaihdetaan.

2.6 Oikeuksista ja velvollisuuksista ilmoittaminen

Haastatelluista vapautensa menettäneistä kaksi kertoivat, ettei heille poliisivankilaan tullessa ollut annettu tietoa heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Toisen mukaan hänelle ei annettu myöskään suullisesti mitään tietoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Häneltä ei ollut myöskään erikseen kysytty, haluaako hän käydä suihkussa. Ulkoilusta oli kuitenkin erikseen kysytty. Kolmas oli saanut tietoa oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan omalla kielellään.

Oikeusasiamies toteaa, että poliisilaitoksen tulee huolehtia siitä, että vapautensa menettäneille kerrotaan suullisesti säilytystilan olosuhteista sekä annetaan kirjallisesti sellainen aineisto, jossa on tietoa kyseisen säilytystilan käytännöistä ja että tämä kirjataan Poliisihallituksen edellyttämällä tavalla. **Oikeusasiamies kiinnittää poliisilaitoksen huomiota** myös esitutkintalain 4 luvun 17 §:n 3 momentin mukaiseen velvollisuuteen antaa vapautensa menettäneelle kirjallinen ilmoitus hänen oikeuksistaan. Lisäksi Poliisihallituksen ohjeen 2020/2013/5490 (Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta, kohta 2.6) mukaan vapautensa menettäneelle on viipymättä hänen saavuttuaan säilytystilaan tiedotettava säilytystilan oloista antamalla hänelle vapautensa menettäneen oikeuksista ja velvollisuuksista kertova lomake, putkalain 8 luvun 1 §:n mukainen poliisivankilakohtainen järjestyssääntö sekä kyseinen Poliisihallituksen ohje.

Oikeusasiamies kiinnittää poliisilaitoksen huomiota myös siihen, että ilman säilytystilan järjestyssääntöä vapautensa menettänyt ei saa tietoa siitä, kuinka voi saada vapautensa menettäneitä koskevat säännökset. Oikeusasiamies kehotti poliisilaitosta huolehtimaan siitä, että vapautensa menettäneet saavat tiedon siitä, kuinka säännökset voi saada käyttöönsä.

2.7 Poliisivankilan COVID-19 -ohjeistus

Tarkastuksen yhteydessä pyydettiin erikseen poliisivankilaa koskevia ohjeita liittyen koronaepidemiaan ja koronalta suojautumiseen.

Poliisilaitos on 8.3.2021 antanut määräyksen *koronavirusepidemian aikaisesta suojautumisesta ja varusteista*. Määräyksen tarkoitus on estää virusepidemian hallitsematon leviäminen sekä suojata vapautensa menettäneitä, toimintayksikön henkilöstöä ja poliisin muuta henkilöstöä koronavirustartunnalta. Määräyksen mukaan vapautensa menettäneiden tarkastus- ja valvontatoimenpiteitä taikka muita käsittelyyn ja lähikontaktiin liittyviä toimenpiteitä suorittavien virkamiesten tulee käyttää poikkeuksetta nenä-suusuojainta sekä suojakäsineitä. Valvontahenkilöstön tulee määräyksen mukaan välttää tarpeetonta kokoontumista ja kulkemista säilytystiloissa. Poliisivankilassa tilapäisesti vierailevia veloitetaan määräyksessä noudattamaan riittävää suojaetäisyyttä, käyttämään kasvomaskia sekä välttämään tarpeettoman pitkäaikaista lähikontaktia muihin.

Toinen poliisilaitoksen antama määräys (annettu 9.3.2021) koskee *Pasilan poliisivankilan toimintojen rajoittamista ja lukittuna pitämistä*. Tämän määräyksen tarkoitus on niin ikään estää virusepidemian hallitsematon leviäminen, joka johtaisi säilytystilan sulkemiseen. Määräyksen tarkoituksena on lisäksi suojata vapautensa menettäneitä, toimintayksikön henkilökuntaa ja poliisin muuta henkilöstöä koronavirustartunnalta. Määräyksessä ohjeistetaan muun muassa kulkujärjestelyistä ja oleskelusta.

Määräyksen mukaan vapautensa menettäneiden tapaamiset on kielletty pois lukien asiamiestapaamiset. Asiamiestapaamiset sallitaan tilassa, jossa tapaajien välissä on rakenteellinen este. Muut tapaamiset voidaan välttämättömästä syystä järjestää säilytystilan esimiehen erillisellä päätöksellä.

Määräyksen mukaan poliisivankila vastaanottaa vain Pasilan poliisitalon henkilöstöruokalan toimittamia elintarvikkeita. Muulla tavalla toimitetut tai lähetetyt elintarvikkeet hävitetään. Vapautensa menettäneelle sallitaan määräyksen mukaan säilytystilan ulkopuolelta tuodut luvalliset lääkeaineet, vaihtovaatteet, vähäinen määrä rahaa ja savukkeita. Omaisuuden hallussapidosta päättää tarvittaessa poliisivankilan turvallisuudesta vastaava tai muu Tukitoimintojen päivittäisjohdon esimies.

Määräyksessä on erikseen kirjattu, että ”*vapautensa menettäneelle lähetetyt postiosoitukset, pois lukien asiemiesposti, voidaan tarvittaessa pidättää ja harkinnan mukaan luovuttaa myöhemmin taikka hävittää*”.

Ylikomisario Tuomela on tarkastuksen jälkeen erikseen kysyttäessä (sähköposti 4.7.2021 allekirjoittaneelle) ilmoittanut, että määräyksessä *hävittämisellä* tarkoitetaan pelkästään poliisivankilaan lähetettyjä pilaantuvia elintarvikkeita ja tällöinkin hävittäminen tapahtuu Tuomelan mukaan säilytystilan esimiehen päätöksellä. Muita lähetyksiä he eivät Tuomelan mukaan hävitetä. Elintarvikkeiden hävittäminenkin on Tuomelan mukaan ollut todellisuudessa pelkkää teoriaa, eikä määräyksen perusteella ole hävitetty mitään.

Putkalain 4 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan vapautensa menettänyt saa säilytystilassa pitää hallussaan kohtuullisen määrän henkilökohtaista omaisuutta. Esineen tai aineen hallussapito voidaan kuitenkin tietyin edellytyksin (momentin kohdat 1–3) evätä.

Lainkohdan 2 momentissa säädetään erikseen, mitä vapautensa menettänyt ei saa pitää hallussa (mm. alkoholia, muuta päihdyttävää ainetta, dopingaineita jne.). Lainkohdan 3 momentissa säädetään, että muu omaisuus, joka vapautensa menettäneellä on mukanaan säilytystilaan tullessaan tai jonka hän saa vapauden menetyksen aikana, voidaan ottaa säilytettäväksi vapautensa menettäneen säilytystilasta vapauttamiseen saakka, jos se omaisuuden säilytykseen käytettävissä olevat tilat huomioon ottaen on mahdollista. Lainkohdan 4 momentissa säädetään, että jos omaisuutta ei voida säilyttää, se palautetaan taikka lähetetään vapautensa menettäneen kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantunut tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa.

Näin ollen vain pilaantunut tavara voidaan hävittää. Ensisijaisesti tavara tulisi kuitenkin putkalain mukaan säilyttää (mikäli mahdollista) tai palauttaa vapautensa menettäneen kustannuksella.

Lisäksi määräyksessä käytetään sana **postiosoitus**. On epäselvää, mitä sillä tarkoitetaan. Määräyksen perusteella sillä voitaisiin ymmärtää myös vapautensa menettäneelle osoitettua postia, kuten kirjeitä tai paketteja.

Todettakoon, että vapautensa menettäneen kirjeenvaihdosta säädetään putkalain 6 luvussa. Luvun 1 §:n 1 momentin mukaan vapautensa menettäneellä on oikeus kirjeenvaihtoon, jollei tätä oikeutta ole pakkokeinolain 4 luvun mukaisesti rajoitettu. Vapautensa menettäneelle osoitettuja kirjeitä voidaan tietyin edellytyksin tarkastaa/lukea (1 ja 2 §) tai pidättää (5 §). Kuitenkaan kirjeitä tai postipaketteja ei putkalain perusteella voida hävittää.

Oikeusasiamies toteaa, että poliisilaitoksen sisäinen määräys Pasilan poliisivankilan toimintojen rajoittamisesta ja lukittuna pitämisestä ei edellä todetun valossa ole kaikilta osin putkalain mukainen. **Oikeusasiamiehen mukaan** poliisilaitoksen tulisi huolehtia siitä, että määräys muutetaan putkalain mukaiseksi ja muutoin selkeytetään ”*postiosoituksen*” hävittämisen osalta.

2.8 Erityisteemana resursointi

Oikeusasiamiehen kansliassa on valittu vuodelle 2021 muun muassa tarkastuksilla huomioitavaksi erityisteemaksi viranomaisten riittävä resursointi perusoikeuksien turvaamiseksi.

Lähtökohtaisesti oikeusasiamiehen tehtävänä ei ole valvoa viranomaisten resurssien riittävyyttä. Jos resurssitilanne kuitenkin johtaa perusoikeuksien toteutumatta jäämiseen esimerkiksi siten, että viranomaiselle säädettyjen lakisääteisten velvoitteiden hoitaminen on vaikeutunut tai käynyt jopa mahdottomaksi, ei laillisuusvalvonnassa voida ohittaa resursointiin liittyviä kysymyksiä.

Tarkastuksella ei tullut ilmi sellaisia resursointiin liittyviä asioita, joihin oikeusasiamiehellä olisi ollut syytä puuttua.

3 TOIMENPITEET

Pöytäkirjaluonnos lähetettiin Helsingin poliisilaitokselle ja poliisilaitokselle varattiin mahdollisuus antaa siihen kommentteja viimeistään 19.11.2021.

Poliisilaitos on pöytäkirjaluonnoksen perusteella ilmoittanut oikeusasiamiehelle kommentteistaan ja toimenpiteistään 18.11.2021 päivätyllä lausunnolla.

Poliisilaitoksen mukaan Pasilan poliisivankilan ja Töölön säilytysuojan toiminnot ovat yhdistyneet 27.9.2021. Tuolloin uuden yhteisen säilytystilan nimeksi vaihdettiin Helsingin poliisivankila.

Lisäksi poliisilaitos on ilmoittanut, että

- kaikki sen palveluksessa olevat vartijat täyttävät valtioneuvoston asetuksen poliisin hallinnosta (15.3.1996/158) 16 §:n 19 kohdassa määritellyt ja poliisin hallintoasetuksen voimaannomistiossa täsmennetyt vartijan kelpoisuusvaatimukset. Asetukset tai sen voimaannomistion mukaan poliisihallinnon järjestämä vartijakoulutus on yksi kelpoisuusvaatimukset täyttävistä koulutuksista. Kaikilla poliisilaitoksen palveluksessa olevilla vartijoilla ei ole poliisilaitoksen mukaan poliisihallinnon järjestämää vartijakoulutusta, mutta sitä ei myöskään edellytetä ko. valtioneuvoston asetuksessa. Poliisilaitoksen mukaan Poliisiammattikorkeakoulu järjestää poliisihallinnon vartijoille vartijakoulutusta oman aikataulunsa mukaisesti. Koulutukseen on jokaisella poliisilaitoksella omat kiintiönsä. Helsingin poliisilaitoksen mukaan se huolehtii siitä, että kaikki poliisilaitoksen palveluksessa olevat vartijat osallistuvat koulutuskiintiöiden sallimissa rajoissa koulutukseen (kohta 2.2).
- lista poliisivankiloita valvovista viranomaisista löytyy poliisivankilan henkilökunnan käytöstä olevalta projektilevyltä, josta se on tarvittaessa tulostettavissa. Lista on tallennettu projektilevylle 11.1.2019. Kyseinen projektilevy on kaikkien poliisivankilassa toimivien vartijoiden tiedossa ja päivittäisessä käytössä. Tieto listasta ja sen sijainnista on lisäksi välitetty sähköpostilla jokaiselle poliisivankilassa toimivalle vartijalle (kohta 2.3).
- koronaepidemia on vaikeuttanut suuresti ensiapukoulutusten järjestämistä. Poliisivankilan vartijat osallistuvat poliisilaitoksen mukaan ensiapukoulutukseen sitä mukaa kun ensiapukoulutuksia saadaan järjestettyä (kohta 2.4).
- kaikkia poliisivankilan vartijoita on informoitu sekä sähköpostilla, viikkotiedotteessa että koulutuksissa siitä, että lääkekaapit on pidettävä aina lukittuna (kohta 2.4). Tarkastushetkellä lääkekaappi on ollut lukitsemattomana hetkeä aikaisemmin tapahtuneen lääkkeenjaon ja vartijan fyysisen läsnäolon vuoksi.
- poliisivankilassa ei ole kyetty tekemään säännönmukaisia terveystarkastuksia poliisivankilaan saapuville asiakkaille (kohta 2.4), koska poliisivankilassa ei ole ollut jatkuvasti paikalla olevaa terveydenhuoltohenkilöstöä. 27.9.2021 Helsingin poliisivankilan ja Töölön säilytysuojan toimintojen yhdistyttyä myös Helsingin kaupungin selviämishoitoasema muutti Pasilan poliisitaloon.

Selviämishoitoaseman siirtyminen samoihin tiloihin poliisivankilan kanssa mahdollistaa poliisivankilan terveydenhuoltoasioiden uudelleenjärjestämisen ja samalla mahdollisesti tulotarkastusten tekemisen poliisivankilan asiakkaille. Asiaa tullaan selvittämään Helsingin poliisilaitoksen ja Helsingin kaupungin välillä, kunhan toimintojen siirrosta ja uusista tiloista aiheutuneet alkukankeudet on saatu voitettua.

- poliisivankilan terveydenhuoltohenkilöstön suorittaessa hoitotoimenpiteitä säilytyshuoneessa, on vartija oven ulkopuolella siten, että hänellä ei käytännössä ole mahdollisuutta nähdä tai kuulla säilytyshuoneessa normaalilla äänenpainolla käytävää keskustelua, mutta hän voi tarvittaessa tulla nopeasti sisälle huoneeseen, mikäli hänet kutsutaan sinne. Niissä yksittäisissä tapauksissa, joissa terveydenhuoltohenkilöstön turvallisuus sitä edellyttää, on vartija paikalla koko terveydenhuoltotoimenpiteen ajan. Mikäli vartijan läsnäolo hoitotoimenpiteen aikana on välttämätöntä, on poliisivankilan terveydenhuoltohenkilöstöä ohjeistettu kysymään jatkossa asiakkaalta, suostuuko hän siihen, että vartija on hoitotilanteen aikana paikalla. Poliisivankilan terveydenhuoltohenkilöstöä on myös ohjeistettu kirjaamaan potilasasiakirjoihin, mikäli vartija on ollut läsnä hoitotoimenpiteen aikana. (kohta 2.4)
- poliisivankilan nykyinen lääkehoitosuunnitelma on tallennettu kaikkien poliisivankilassa työskentelevien käytössä olevalle projektilevylle ja kaikille poliisivankilan vartijoille on lisäksi lähetetty vartijoiden toimintaa koskeva tiivistelmä suunnitelmasta 3.5.2021. Kokonainen lääkehoitosuunnitelma lähetetty kaikille vartijoille uudelleen 17.6.2021. (kohta 2.4)
- vapautensa menettäneen oikeudesta terveydenhuoltoon kerrotaan sisääntulovaiheessa jaettavassa Poliisihallituksen ohjeen 2020/2013/5490 liitteessä 1. Myös poliisivankilan terveydenhuoltohenkilöstö kertoo hoitotoimenpiteen yhteydessä vapautensa menettäneelle hänen oikeudestaan saada terveydenhuoltoa omalla kustannuksellaan, ellei kyseinen terveydenhuolto ole mahdollista saada poliisivankilan terveydenhuoltohenkilöstön toimesta tai poliisilaitoksen järjestämänä. (kohta 2.4)
- poliisivankilassa liinavaatteet vaihdetaan aina asiakkaan vaihtuessa. Asiakkaan viipyessä pidemmän aikaa poliisivankilassa liinavaatteet vaihdetaan vähintään kerran viikossa. Mikäli liinavaatteet ovat likaantuneet tai vapautensa menettänyt haluaa, on hänellä mahdollisuus pyytää uusia liinavaatteita joko poliisivankilan henkilöstöltä tai siivoojalta säilytyshuoneen siivouksen yhteydessä. Poliisivankilan tyynejä, patjoja ja peitteitä uusitaan tarpeen mukaan.

Syyskuussa 2021 Helsingin poliisivankilaan tilattiin 50 uutta patjaa, 50 uutta peitettä ja 25 uutta tyynyä. (kohta 2.5)

- oikeuksista ja velvollisuuksista kertominen kirjataan aina kiinniottopöytäkirjaan. Poliisivankilan kerroskirjaan kirjataan myös suihkussa käynnit ja niistä kieltäytymiset. Yksittäisten vapautensa menettäneiden kertomuksiin oikeuksien ja velvollisuuksien kertomisesta tai suihkussa käynnistä on mahdotonta ottaa kantaa jälkikäteen, koska vapautensa menettäneen henkilöllisyys ei ole tiedossa. (kohta 2.6)
- Asiakkaan saapuessa poliisivankilaan hänelle annetaan poliisilaitoksen mukaan Poliisihallituksen ohjeen 2020/2013/5490:n 17 kielelle käännetty liite 1 ja hänelle kerrotaan suullisesti säilytystilan olosuhteista sekä perehdytetään säilytyshuoneen teknisten järjestelmien käyttöön. Voimakkaasti päihtyneiden osalta toimenpiteet tehdään siinä vaiheessa, kun asiakkaan tila on sellainen, että hän kykenee vastaanottamaan hänelle kerrotun informaation. Mikäli em. liitettä ei löydy asiakkaan käyttämällä kielellä, turvaudutaan tarvittaessa tulkkausapuun. Poliisivankilan asiakkaille jaettava järjestyssääntö on parhaillaan käännettävänä liitteen 1 mukaisille 17 kielelle. (kohta 2.6)
- Poliisihallituksen ohjetta 2020/2013/5490 ei Helsingin poliisivankilassa ole automaattisesti jaettu jokaiselle asiakkaalle. Vapautensa menettäneen oikeus saada ko. ohje on kirjattu Poliisihallituksen ohjeen liitteeseen 1, josta vapautensa menettäneet saavat tiedon ohjeesta ja osaavat sitä halutessaan pyytää poliisivankilan vartijoilta. 33-sivuisen ohjeen jakaminen jokaiselle myös kasvattaa säilytyshuoneen palokuormaa ja heikentää siten säilytysturvallisuutta. (kohta 2.6)
- Pasilan poliisivankilan toimintojen rajoittamista ja lukittuna pitämistä koskeva 9.3.2021 annettu määräys on kokonaisuutenaan kumottu 10.11.2021. Määräys on käynyt tarpeettomaksi, koska sen sisältämät asiat on ohjeistettu riittäväällä tavalla putkalaissa ja poliisivankilan järjestyssäännössä. (kohta 2.7)

Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen totesi tarkastushavaintojen ja edellä mainittujen poliisilaitoksen toimenpiteiden johdosta, ettei tarkastus anna hänelle aihetta enempiin toimenpiteisiin.

Tiedoksi:

Helsingin poliisilaitos

Poliisihallitus